

TARIX FANIDA ZAMONAVIY METODLARDAN FOYDALANISH

Toshev Sherzod Abdug'aniyevich

Surxondaryo viloyati Uzun 2-son

kab-hunar maktabi o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10500879>

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarix o'qitishda eng ko'p qo'llaniladiganva zamonaviy metodlardan bir qancha texnologiyalar keltirilgan. Rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyalari ko'pincha keng qo'llaniladi. Rivojlanayotgan ta'limda pedagogik ta'sirlar shaxsning psixologik ma'lumotlarining rivojlanishini kutadi, rag'batlantiradi, yo'naltiradi va tezlashtiradi. Bola to'liq huquqli faoliyat sub'ektidir. Rivojlantiruvchi ta'lim bolaning proksimal rivojlanish zonasida amalga oshiriladi.

Kalit so'zlar: Psixologik ma'lumotlar, rivojlantiruvchi ta'lim, adekvat usullari, uslubiy maqsad, o'rganish qobiliyati, ta'lim texnologiyalari.

USE OF MODERN METHODS IN THE SCIENCE OF HISTORY

Abstract. This article presents some of the most commonly used and modern techniques in teaching history. Developmental learning technologies are often widely used. Pedagogical influences in developmental education anticipate, stimulate, direct and accelerate the development of psychological information of the individual. A child is a full-fledged subject of activity. Developmental education is carried out in the child's zone of proximal development.

Key words: Psychological data, developmental education, adequate methods, methodological goal, learning ability, educational technologies.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ В ИСТОРИЧЕСКОЙ НАУКЕ

Аннотация. В данной статье представлены некоторые наиболее используемые и современные методы преподавания истории. Часто широко используются технологии развивающего обучения. Педагогические воздействия в развивающем обучении превосходят, стимулируют, направляют и ускоряют развитие психологической информации личности. Ребенок – полноценный субъект деятельности. Развивающее обучение осуществляется в зоне ближайшего развития ребенка.

Ключевые слова: Психологические данные, развивающее обучение, адекватные методы, методическая цель, обучаемость, образовательные технологии.

KIRISH.

Bugungi kunda ta'lim texnologiyalarining keng ilmiy manbalarini o'rganmasdan turib, pedagogik jihatdan barkamol mutaxassis bo'lish mumkin emas. O'qituvchi keng ko'lamli zamonaviy innovatsion texnologiyalar, g'oyalarni o'zlashtirib olishi zarur. Bunda pedagogic texnologiyaalr alohida ahamiyatga ega. G.K. Selevko [4] pedagogik texnologiya tushunchasini ilmiy asoslab beradi, o'ziga xos tasnifini taklif qiladi, umumlashtirilgan shaklda 50 ga yaqin texnologiyani ko'rsatadi. Ushbu ro'yxatda u qo'llash darajasini hisobga olgan holda umumiy pedagogik, maxsus fan va mahalliy yoki modulli texnologiyalarni o'z ichiga oladi.

O'quv faoliyatining asosiy motivatsiyasi kognitiv qiziqishdir. Metodologiya oqilona va hissiy, faktlar va umumlashmalar, jamoaviy va individual, axborot va muammoli, tushuntirish va

qidiruv usullarini birlashtiradi. O'quv jarayonida o'quvchilar turli tadbirlarga jalb qilinadi [5]. O'qitishda didaktik o'yinlar, munozaralar, shuningdek, tasavvurni, fikrlashni, xotirani, nutqni boyitishga qaratilgan o'qitish usullaridan foydalaniladi. Tarix o'qitishda rivojlantiruvchi ta'lim texnologiyasi izlanish va rivojlanish bilan birga olib borilishi lozim. Dars ta'lim jarayonining asosiy elementi bo'lib qoladi, lekin uning vazifalari, tashkil etish shakli har xil bo'lishi mumkin.

O'rganish qobiliyati kognitiv jarayonni tashkil etishni, o'qituvchining ish uslubini shakllantiradi. O'qituvchi taqdimoti fikrlash, fikrlash (tahlil, taqqoslash) standartini ko'rsatishi kerak. Ko'nikma har doim aniq tarixiy material asosida shakllanadi. Aqliy mehnatning murakkabligi birinchi navbatda o'rganilayotgan tarixiy material va topshiriq mazmunining murakkabligiga bog'liq. Ushbu murakkabliklarni hisobga olmasdan turib, fikrlashni rivojlantirish bo'yicha ish etarli darajada samarali bo'lishi mumkin emas. O'qitish usuli, faoliyat usuli qanchalik yaxshi o'zlashtirilsa, u qanchalik maqsadga muvofiq qo'llanilsa, tasvirlar, tushunchalar va ta'limning tarbiyaviy natijasi qanchalik to'liqroq (boshqa narsalar teng bo'lsa) o'zlashtiriladi.

O'qitish tarixiy mazmun va harakatning adekvat usullarini o'zlashtirish sohasida yangi va ortib borayotgan talablarni qo'yib, rivojlanishga rahbarlik qilishga chaqiriladi. Talabalarning aqliy faoliyati etarlicha qiyin, ammo kirish mumkin bo'lishi kerak. Yetarli darajadagi murakkabliksiz tafakkur mustaqillikning yuqori darajalariga erishish uchun muhim shart-sharoitlarga ega emasligi isbotlangan. Talabalar faoliyatining optimal qiyinligi faqat o'qituvchi tomonidan har bir sinfdagi pedagogik sharoitlarni hisobga olgan holda aniq belgilanishi mumkin.

Uslubiy maqsad - sinfda talabalarning kognitiv faolligini namoyon qilish uchun sharoit yaratish. Bu maqsadga quyidagi yo'llar bilan erishiladi: o'qituvchi muammoli vaziyatlar, to'qnashuvlar yaratadi; o'quvchilarning sub'ektiv tajribasini ochib berishga imkon beradigan o'quv faoliyatini tashkil etishning turli shakllari va usullaridan foydalanadi; dars rejasini tuzadi va talabalar bilan muhokama qiladi; har bir talabaning sinf ishiga qiziqish muhitini yaratadi; o'quvchilarni nutq so'zlashga, xato qilishdan qo'rqmasdan topshiriqlarni bajarishning turli usullaridan foydalanishga undaydi; nafaqat yakuniy natijani, balki talaba faoliyati jarayonini ham baholaydi.

Mustaqillik yillarida O'zbekiston tarixini xolisona o'rganish, o'zbek xalqining qadimiy va boy tarixiga haqqoniy baho berish ustuvor vazifaga aylandi. O'zbek xalqining hayoti va taqdiriga keskin burilish yasagan mustaqillik soyasida ilm fan, xususan milliy o'zlik va ma'naviy yuksalish asosi bo'lgan tarix fani ham o'ziga xos rivojlandi. O'zbekiston tarixini xolisona yoritishda O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" asarida aytilganidek, "... jahondagi ilg'or tajribalarni chuqur o'rganish amalda joriy etishni oldimizda turgan keng ko'lamli vazifalarni amalga oshirishning muhim shartlaridan biri, deb hisoblaymiz" Tarix fanini samarali tashkil etish haqida fikr yuritishdan oldin "samarali ta'lim" tushunchasini mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar fikrlarini tahlil etgan holda o'rganib chiqsak maqsadga muvofiq bo'ladi.

ASOSIY QISM.

O'quv fanlariaro aloqadorlikni ta'minlash bo'yicha o'qituvchilar tajribalarini umumlashtirib, fanlararo aloqadorlikda tashkil etiladigan darslarni uch guruhga bo'lish mumkin:

1. Ko'rgazmalilik asosida tashkil etiladigan darsda o'rganilayotgan mavzu yuzasidan alohida topshiriqlarni bajarish uchun qo'llaniladigan o'quv fanlariaro aloqador elementlarning turli

jadval va modellarda ifodalanganligi asosida. Chunonchi, tarix darslarida O'zbekiston tarixi va Jahon tarixi darslarida mazmunan o'xshash bo'lgan "Osiyo mamlakatlari madaniyati", "Yevropada o'rta asr shaharlari", "Osiyo mamlakatlarining o'rta asr shaharlari" kabi mavzularni o'rganish bo'yicha.

2. Mavzularning bir-biriga o'xshashligi: o'quv jarayonining uzviy tarkibiy qismida o'quv fanlararo aloqadorlikdan foydalanish asosida darsning samaradorligini oshirish.

3. Umumlashtirish - o'quv fanlarining umumiy qonuniyatlari va tamoyillarini mukammal o'rgatish maqsadida turli o'quv fanlari bo'yicha maxsus tashkil etiladigan takrorlash-umumlashtirish darslarida o'quvchilarning egallagan bilimlarini takrorlashga imkon yaratish.

Agarda, dars jarayonida quyidagi didaktik shartlarga amal qilinsa, o'qitishga mujassam yondashishda samaradorlikka erishiladi: o'rganilayotgan o'quv fanlari bo'yicha mavzularni mazmunan uyg'unlashtirish orqali o'quv rejalariga fanlararo aloqadorlik asosida tashkil topgan dars soatlarini kiritish; o'quv fanlararo aloqadorlik asosida tashkil etilgan darslarning ta'lim sifatini ta'minlash va uning tarbiyaviy jihatlarini kuchaytirish; darslarda mazmunan bir-biriga yaqin yoki aralash o'quv fanlari tarkibidagi tushunchalar yordamida o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashi hamda muayyan ko'nikma va malakalarini shakllantirish; aralash o'quv kurslari bo'yicha, muammolilik, ko'rgazmalilik, mustaqil ishlar, individual topshiriqlar tashkil etish yordamida bunday maqsadga erishish mumkin.

Bizga ma'lumki tarix juda qadimiy fanlardan biri hisoblanadi. Tarix fanini kelajakni ko'rsatuvchi „Ko'zgu“ desak bo'ladi va bu ko'zguna qarab har qanday insonjamiyat, xalq o'z kelajagini belgilab olishi mumkin. Hozirgi kunda O'zbekiston rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin egallashi onson kechgani yo'q. Shuning uchun tarixni o'qitish jarayonida o'quvchilar bugungi kunning qadriga yetishini, o'tmishda yo'l qo'yilgan xatolarni takrorlamaslikni, o'tmishdagi xatolardan xulosa chiqarib olishini o'rgatish lozimdir. Qolaversa maktabda tarix fanini o'qitish orqali o'quvchilarda o'zlari mustaqil va ijodiy fiklashini rivojlantirishga, miliy ong va tafakkurni o'stirishga, eng asosiysi ma'naviy barkamol shaxsni, haqiqiy vatanparvar insonni tarbiyalab voyaga yetkazishga ahamiyat berish lozim.

XULOSA.

Dars jarayonida qo'llaniladigan metodlarning uyg'unligiga alohida e'tibor qaratish;

Og'zaki bayon; hikoya, monolog, dialog, suhbat, syujetli hikoya, analitik syujet usullaridan unumli foydalanish;

Dars jarayonida sinflarning o'ziga xoslik xususiyatidan kelib chiqqan holda tarixiy manba bilan ishlashni shakllantirish-tarixiy adabiyotlar, tarixiy hujjatlar, tarixiy ma'lumotlar;

Darslarda badiiy va tarixiy adabiyotlardan foydalanish natijasida o'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish;

Mavzuga oid ko'rgazmali va shunga o'xshash vositalardan dars jarayonida foydalanish;

Yangi yaratilgan darsliklardan unumli foydalanish, faqat o'qib yoki o'quvchilarga o'qitish emas, tarixga oid bo'lgan rasm va materiallardan kengroq foydalanish;

Dars jarayonida (an'anaviy va noan'anaviy darslar, seminar mashg'ulotlari, o'quv ekskursiyalari, anjumanlar) larni tashkillashtirish;

Ta'lim sifatini oshirishda o'qituvchilarning ehtiyojlarini o'rganish, ta'lim jarayonini uning mazmunidagi yangiliklar hamda o'qitish metodikasiga oid so'nggi yutuqlar asosida shakllantirish2.

Ilg'or tajribalarni ommalashtirish va targ'ib qilish maqsadida oliy ta'lim muassasalarining hamda hududiy malaka oshirish insitutlari professor-o'qituvchilari, metodistlar, ilg'or tajribali, tashabbuskor o'qituvchilarni jalb qilgan holda joylarda "Tayanch maktablar"ning imkoniyatlaridan keng foydalanish maqsadga muvofiq. Dars o'tishda "Aqliy hujm", "BBB", "Bingo", "Cluster", "Toj", "Zinama-zina", "Marra sari olg'a", "Shar" va boshqa usullardan foydalanish tavsiya etiladi, ammo tavsiya etilayotgan metod va shakllar bilan cheklanib qolishi kerak emas. Ta'lim va tarbiya berishga qaratilgan har qanday uslubiy yondashish tarix o'qituvchisining shaxsiy tajribasining kamol topishiga xizmat qilishi kerak.

O'quvchilarning tarix faniga qiziqishini shakllantirish va rivojlantirish har bir darsning qanday saviyada tashkil qilinishiga bog'liq.

REFERENCES

1. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni - <http://lex.uz/>
2. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. Zebuniso-Konigil / 4-tom. Bosh tahrir hay'ati a'zolari: M.Aminov va b. - T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2002. 169-bet.
3. N.Muslimov va boshqalar. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. "Sano-standart" bosmaxonasi. 2015. 10-11 betlar. 157-bet
4. O'quv jarayonida ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini qo'lash yo'llari. -T.: TDIU, 2005. 60-bet.
5. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni. T. —O'zbekiston, 1997. 29 avgust. -7 bet.
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/tarix-fanini-o-qitishda-pedagogik-texnologiyalarning-rol>
7. Ishmuhamedov R. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. - Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2009.
8. Saidov, S. (2022). "TADBIR UL-MANZIL" RISOLASI-OILAVIY MUNOSABATLAR UCHUN DASTURULAMAL. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(5-2), 894-897.
9. Саидов, С. (2022). ЯНГИ МАЪНАВИЙ МАКОННИ ТАШКИЛ ЭТИШДА ИБН МУ^АФФА АСАРЛАРИНИНГ РОЛИ. *International scientific journal of Biruni*, 7(3), 19-22.
10. Umumiy o'rta ta'lim davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. «Ta'lim taraqqiyoti», 3-maxsus son.-T.: «Sharq», 1999 y.
11. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida» gi qonuni. Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T., «Sharq», 1998 yil.